

Takács Judit – Tóth Mercédesz

Névtant drámapedagógiával? Egy előadás margójára

Kedves Olvasók, kedves Kollégák!

Az Eszterházy Károly Egyetemen 2018 novemberében rendezték meg a PeLiKon2018 I. oktatásnyelvészeti konferenciát. A rendezvény anyanyelv-tanítási szekciójában hangzott el *Névtan és drámapedagógia* című előadásunk, amelyet az alábbiakban röviden összefoglalunk.

Gondolatmenetünk Kecskés Judit (2018: 13) azon felvetéséhez kapcsolódik, amely szerint „azok a kutatások [...], amelyek rávilágítanak arra, hogy az általános és középiskolás diákok onomasztikai tájékozottsága mennyire hiányos, szükségessé, az új nemzeti alaptanterv tervezési folyamata pedig lehetővé teheti számunkra a névtan újrapozicionálását a közoktatásban”. Bár mind a lehetőség, mind pedig az akarat megvan a tulajdonnevek alaposabb megismertetésére, az onomasztikai ismeretek tantárgyi integrációja sajnos még ma is csupán a neveknek a magyar nyelvi órák egyes témaköreire való illesztését, esetleg az egyes névtípusoknak a nyelvi feladatokban példaanyagként való szerepeltetését jelenti (Fercsik–Raátz 1995, 1996; F. Lánicz 2016). Az előadás arra mutatott – elsősorban a középiskolai anyanyelvi órákra koncentrálva – példákat, hogyan lehet a névtani ismeretek komplex átadására használni a más tantárgyak körében régóta sikerrel használt módszert, a drámapedagógiát.

A drámapedagógiai módszerek iskolai körülmények között való felhasználása korántsem előzmények nélküli: elemeit többek között a Waldorf- és a Jenaplan-pedagógia is használja, és számos tantárgy esetében is sikerrel alkalmazható. Bár jelenleg elsősorban az irodalom- (például Eck 2000; Tölgyessy 2009) és a történelemoktatásban (Bacsikay–Knausz 2001; Szajkó 2008) használatos, e módszerek eredményességét a matematikatanítás, az anyanyelv és az ének-zene, a korai idegennyelv-tanítás, sőt az informatikaoktatás kapcsán is kiemelik.

A drámapedagógia céljai összecsengenek a Nemzeti alaptanterv kívánalmaival: a cselekvő, élményközpontú tanulást helyezik előtérbe, és változatos, sokszínű tevékenységformákon alapulnak (az előadásban ismertetett egyik foglalkozástervben például 17 különböző tevékenységforma jelenik meg). A névtani ismeretek – a terület interdiszciplináris jellegénél fogva – különösen alkalmasak a dráma módszereivel való megközelítésre, hiszen ezáltal megszüntethető a téma oktatásának indirekt jellege, szétaprózottsága, és lehetőség van a kompetenciák fejlesztésének azon módjára, amely „több kompetencia egymásba fonódására” épül – újra csak összhangban a Nemzeti alaptanterv kívánalmaival (idézi Kecskés 2018: 14).

Nagy előnye ennek a módszernek az is, hogy ráébredhetjük vele a diákokat arra, hogy az egyes tantárgyakhoz kapcsolódó ismereteik összefüggenek, szervesen kötődnek egymáshoz és mindennapi életükhöz is. Egy-egy drámafoglalkozás névadási aktusai és névhasználata során a diákok például megtapasztalhatják a névkompetenciájukat (azt, hogy képesek felismerni, teremteni vagy a szituációnak, célnak és megnevezettnek megfelelő nevet alkalmazni), felismerhetik környezetük jellemző tulajdonnévtípusait (például család-, keresz-, ragadvány-, intézmény- vagy márkaneveit), ezek prototipikus névegyedeit, a nevek stilisztikai jellemzőit.

A jól összeállított drámapedagógiai módszereken alapuló névtani foglalkozások során minden hagyományos eszközzel átadott, neveket érintő ismeret megjelenhet: a diákok megismerik a tulajdonnevek legfőbb fajtáit, érintik az egyes névtípusok helyesírásával kapcsolatos tudnivalókat, szóba kerülhetnek a tulajdonnevekkel kapcsolatos kommunikációs, esetleg stilisztikai és pragmatikai ismeretek. Ezekon túl azonban olyan fogalmak és tudásanyag is megélhetővé, kézzel foghatóvá válik a dráma segítségével, amelyeket nemcsak a hagyományos, frontális oktatási módszerekkel, de

kiscsoportos vagy kooperatív munkán alapuló technikákkal is nehezen tudunk átadhatóvá tenni. A foglalkozás során a diákok egy névközösséggé, azaz sajátos szabályok szerint működő névhasználói csoporttá válnak, a névadási aktusok során pedig ráébrednek az analógia és a névmodellek működésére. Tudatosulhat továbbá bennük a hasonló elemek osztályozása, azaz a kategorizáció működése, ráébredhetnek a sztereotip személynévhasználat hátterére, illetve a névadás és névválasztás szociális és kulturális meghatározottságára.

Belátható, hogy mindezek frontálisan átadva és nem megtapasztaltatva, csupán elméleti, gyorsan megkopó tudást jelentenének, a tapasztalatból kiinduló tanulás viszont saját élményhez kapcsolódó, internalizált ismeretet eredményez. A névtani témájú drámapedagógiai foglalkozásokon azonban nem csupán a diákok kommunikatív kompetenciája vagy annak valamelyik szegmense (H. Tomesz 2018) fejlődik, hanem a kompetenciák széles köre, és legfőképpen a hagyományos módszerekkel nehezen fejleszthető szociális készségek (együtműködési és problémamegoldó készség, empátia) terén érhető el jelentős eredmény: általuk a magyar nyelvi óra a személyiségformálásnak is hatékony, új eszközzé válhat.

Fontos azonban kiemelni, hogy egy komplex drámafoglalkozás megtervezéséhez és lebonyolításához jelentős tudás és gyakorlat szükséges, arról nem is beszélve, hogy a tanítási drámák legalább kétszer 45, a szakértői pedig minimum háromszor 45 perces időigénye messze túlmutat azon az időkereten, amelyet erre a témára (több témakörhöz is kapcsolva) ajánl a kerettanterv (Kecskés 2018: 14–15). Bár a dráma fejlesztő hatása egyértelműen jobban érvényesül a komplex foglalkozásokon, megoldást jelenthet a rövidebb időigényű drámajátékok és gyakorlatok bevonása, amelyek egy-egy (nevekhez is kapcsolható) tananyagrészt felvezetéseként szolgálhatnak. Ezek előnye, hogy rövid idő (8–10 perc) alatt lezárhatók, és céljuk erősen kapcsolható a feldolgozandó tananyag részéhez. Bár számos drámás foglalkozástervekből összeállított kiadvány létezik (közülük csak a leggyakrabban használtakat kiemelve: Kaposi 1993; Gabnai 2008; Szűcsné Pintér é. n.), ezek gyakorlatai vagy kiemelt kompetencia (kompetenciák) fejlesztését célozzák meg, vagy egy-egy tantárgyhoz kötődnek, de olyan, amely kifejezetten a tulajdonneveket állítaná a fókuszba, és ezeket drámapedagógiai módszerek felhasználásával és interdiszciplináris szempontú közelítéssel mutatná be, tudomásunk szerint még nem készült. Célunk volt ezért az is, hogy néhány olyan gyakorlatot is bemutassunk, amelyből a középiskolai tanárok az onomasztikai ismeretek tanításakor válogathatnak: mind a (tanórai keretek között egyszerűbben használható) tanítási dráma tervét, mind pedig a gyakorlatokat előadásunk írott változatában, a konferencia tanulmánykötetében tesszük majd elérhetővé.

Végül válaszolva a címben feltett kérdésre: érdemes, tehát ha lehetőség van rá, tanítsuk a névtant is drámapedagógiával, hiszen Eck Júlia szavaival „a drámajátékkal az iskolai oktató-nevelő munka jellegében és minőségében újítható meg” (Eck 2016: 93).

Eger, 2019. május 31.

Tisztelettel:

Takács Judit

egyetemi docens

Eszterházy Károly Egyetem

Magyar Nyelvészeti Tanszék

Tóth Mercédesz

egyetemi hallgató

Eszterházy Károly Egyetem

Az írás megjelenését az EFOP-3.6.1-16-2016-00001 „Kutatási kapacitások és szolgáltatások komplex fejlesztése az Eszterházy Károly Egyetemen” című projekt támogatta.

Irodalom

- Bacskey Bea – Knausz Imre 2001. Dramatikus módszerek. In: Knausz Imre (szerk.) *Az évszámokon innen és túl... Megújuló történelemtanítás*. Műszaki Könyvkiadó. Budapest.
- Eck Júlia 2016. A dráma helye a közoktatásban és a tanárképzésben. In: Eck Júlia – Kaposi József – Trencsényi László (szerk.) *Dráma – pedagógia – színház – nevelés. Szöveggyűjtemény középfeladókna*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. Budapest. 91–113.
- Eck Júlia 2000. *Drámajáték a középiskolai irodalomórán*. Országos Színház-történeti Múzeum és Intézet. Budapest.
- Fercsik Erzsébet – Raátz Judit 1995. Névtani foglalkozások I. *Magyartanítás* 1995/5: 41–47.
- Fercsik Erzsébet – Raátz Judit 1996. Névtani foglalkozások II. *Magyartanítás* 1996/1: 34–39.
- Gabnai Katalin 2008. *Drámajátékok. Bevezetés a drámapedagógiába*. 4., bővített kiadás változatlan utánnyomása. Helikon Kiadó. Budapest.
- Kaposi László (szerk.) 1993. *Játékkönyv*. Marczibányi Téri Művelődési Központ Kerekasztal Színházi Nevelési Központ. Budapest.
- Kecskés Judit 2018. Névtudományi ismeretek az újgenerációs, 5–12. osztályos Magyar nyelv tankönyvekben. Az újratervezés lehetőségei a nemzeti alaptanterv tervezete tükrében. *Névtani Értesítő* 40: 13–27.
- F. Láncz Éva 2016. Névtudományi ismeretek a magyar nyelvi órán. *Anyanyelv-pedagógia* 4: 47–61. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=653> (2019. május 16.) <https://doi.org/10.21030/anyp.2016.4.4>
- Szajkó Ottília 2008. A drámajáték lehetséges alkalmazási területei a történelemórán. *Tanít-tani Online* 4: 83–91. <http://www.tani-tani.info/084szajko> (2019. május 16.)
- Szűcsné Pintér Rozália (szerk.) é. n. *Dráma – játék – tanulás. Alkalmazott drámajátékok 1–10. osztály*. Candy Kiadó. Veszprém.
- H. Tomesz Tímea 2018. Kommunikációs készségfejlesztés kisiskolás korban. In: H. Varga Gyula (szerk.) *Kommunikációs tudatosság – Médiatudatosság*. Hungarovox Kiadó. Budapest. 1–14.

Tölgyessy Zsuzsanna 2009. Mi is az a drámapedagógia? *Taní-tani Online* 4: 36–39. http://www.tani-tani.info/094_tolgyessy (2019. május 16.)

Takács, Judit – Tóth, Mercédesz: Onomastics with drama pedagogy? At the margin of a lecture

A cikk letölthető pdf-formátumban, oldalszámozással.

Takács Judit – Tóth Mercédesz

Névtant drámapedagógiával? Egy előadás margójára

Kedves Olvasók, kedves Kollégák!

Az Eszterházy Károly Egyetemen 2018 novemberében rendezték meg a PeLiKon2018 I. oktatásnyelvészeti konferenciát. A rendezvény anyanyelvtanítási szekciójában hangzott el *Névtan és drámapedagógia* című előadásunk, amelyet az alábbiakban röviden összefoglalunk.

Gondolatmenetünk Kecskés Judit (2018: 13) azon felvetéséhez kapcsolódik, amely szerint „azok a kutatások [...], amelyek rávilágítanak arra, hogy az általános és középiskolás diákok onomasztikai tájékozottsága mennyire hiányos, szükségessé, az új nemzeti alaptanterv tervezési folyamata pedig lehetővé teheti számunkra a névtan újrapozicionálását a közoktatásban”. Bár mind a lehetőség, mind pedig az akarat megvan a tulajdonnevek alaposabb megismertetésére, az onomasztikai ismeretek tantárgyi integrációja sajnos még ma is csupán a neveknek a magyar nyelvi órák egyes témaköréhez való illesztését, esetleg az egyes névtípusoknak a nyelvi feladatokban példaanyagként való szerepeltetését jelenti (Fercsik–Raátz 1995, 1996; F. Láncz 2016). Az előadás arra mutatott – elsősorban a középiskolai anyanyelvi órákra koncentrálna – példát, hogyan lehet a névtani ismeretek komplex átadására használni a más tantárgyak körében régóta sikerrel használt módszert, a drámapedagógiát.

A drámapedagógiai módszerek iskolai körülmények között való felhasználása korántsem előzmények nélküli: elemeit többek között a Waldorf- és a Jenaplan-pedagógia is használja, és számos tantárgy esetében is sikerrel alkalmazható. Bár jelenleg elsősorban az irodalom- (például Eck 2000; Tölgyessy 2009) és a történelemoktatásban (Bacsikay–Knausz 2001; Szajkó 2008) használatos, e módszerek eredményességét a matematikatanítás, az anyanyelv és az ének-zene, a korai idegennyelv-tanítás, sőt az informatikaoktatás kapcsán is kiemelik.

A drámapedagógia céljai összecsengenek a Nemzeti alaptanterv kívánalmaival: a cselekvő, élményközpontú tanulást helyezik előtérbe, és változatos, sokszínű tevékenységformákon alapulnak (az előadásban ismertetett egyik foglalkozástervben például 17 különböző tevékenységforma jelenik meg). A névtani ismeretek – a terület interdiszciplináris jellegénél fogva – különösen alkalmasak a dráma módszereivel való megközelítésre, hiszen ezáltal megszüntethető a téma oktatásának indirekt jellege, szétaprózottsága, és lehetőség van a kompetenciák fejlesztésének azon módjára, amely „több kompetencia egymásba fonódására” épül – újra csak összhangban a Nemzeti alaptanterv kívánalmaival (idézi Kecskés 2018: 14).

Nagy előnye ennek a módszernek az is, hogy ráébredhetjük vele a diákokat arra, hogy az egyes tantárgyakhoz kapcsolódó ismereteik összefüggenek, szervesen kötődnek egymáshoz és mindennapi életükhöz is. Egy-egy drámafoglalkozás névadási aktusai és névhasználata során a diákok például megtapasztalhatják a névkompetenciájukat (azt, hogy képesek felismerni, teremteni vagy a szituációnak, célnak és megnevezettnek megfelelő nevet alkalmazni), felismerhetik környezetük

jellemző tulajdonnévtípusait (például család-, kereszt-, ragadvány-, intézmény- vagy márkaneveit), ezek prototipikus névegyedeit, a nevek stilisztikai jellemzőit.

A jól összeállított drámapedagógiai módszereken alapuló névtani foglalkozások során minden hagyományos eszközzel átadott, neveket érintő ismeret megjelenhet: a diákok megismerik a tulajdonnevek legfőbb fajtáit, érintik az egyes névtípusok helyesírásával kapcsolatos tudnivalókat, szóba kerülhetnek a tulajdonnevekkel kapcsolatos kommunikációs, esetleg stilisztikai és pragmatikai ismeretek. Ezeken túl azonban olyan fogalmak és tudásanyag is megélhetővé, kézzel foghatóvá válik a dráma segítségével, amelyeket nemcsak a hagyományos, frontális oktatási módszerekkel, de kiscsoportos vagy kooperatív munkán alapuló technikákkal is nehezen tudunk átadhatóvá tenni. A foglalkozás során a diákok egy névközösséggé, azaz sajátos szabályok szerint működő névhasználói csoporttá válnak, a névadási aktusok során pedig ráébrednek az analógia és a névmodellek működésére. Tudatosulhat továbbá bennük a hasonló elemek osztályozása, azaz a kategorizáció működése, ráébredhetnek a sztereotip személynévhasználat hátterére, illetve a névadás és névválasztás szociális és kulturális meghatározottságára.

Belátható, hogy mindezek frontálisan átadva és nem megtapasztaltatva, csupán elméleti, gyorsan megkopó tudást jelentenének, a tapasztalatból kiinduló tanulás viszont saját élményhez kapcsolódó, internalizált ismeretet eredményez. A névtani témájú drámapedagógiai foglalkozásokon azonban nem csupán a diákok kommunikatív kompetenciája vagy annak valamelyik szegmense (H. Tomesz 2018) fejlődik, hanem a kompetenciák széles köre, és legfőképpen a hagyományos módszerekkel nehezen fejleszhető szociális készségek (együttműködési és problémamegoldó készség, empátia) terén érhető el jelentős eredmény: általuk a magyar nyelvi óra a személyiségformálásnak is hatékony, új eszközévé válhat.

Fontos azonban kiemelni, hogy egy komplex drámafoglalkozás megtervezéséhez és lebonyolításához jelentős tudás és gyakorlat szükséges, arról nem is beszélve, hogy a tanítási drámák legalább kétszer 45, a szakértői pedig minimum háromszor 45 perces időigénye messze túlmutat azon az időkereten, amelyet erre a témára (több témakörhöz is kapcsolva) ajánl a kerettanterv (Kecskés 2018: 14–15). Bár a dráma fejlesztő hatása egyértelműen jobban érvényesül a komplex foglalkozásokon, megoldást jelenthet a rövidebb időigényű drámajátékok és gyakorlatok bevonása, amelyek egy-egy (nevekhez is kapcsolható) tananyagrészt felvezetéseként szolgálhatnak. Ezek előnye, hogy rövid idő (8–10 perc) alatt lezárhatók, és céljuk erősen kapcsolható a feldolgozandó tananyagrészhöz. Bár számos drámás foglalkozástervekből összeállított kiadvány létezik (közülük csak a leggyakrabban használtakat kiemelve: Kaposi 1993; Gabnai 2008; Szűcsné Pintér é. n.), ezek gyakorlatai vagy kiemelt kompetencia (kompetenciák) fejlesztését célozzák meg, vagy egy-egy tantárgyhoz kötődnek, de olyan, amely kifejezetten a tulajdonneveket állítaná a fókuszba, és ezeket drámapedagógiai módszerek felhasználásával és interdiszciplináris szempontú közelítéssel mutatná be, tudomásunk szerint még nem készült. Célunk volt ezért az is, hogy néhány olyan gyakorlatot is bemutassunk, amelyből a középiskolai tanárok az onomasztikai ismeretek tanításakor válogathatnak: mind a (tanórai keretek között egyszerűbben használható) tanítási dráma tervét, mind pedig a gyakorlatokat előadásunk írott változatában, a konferencia tanulmánykötetében tesszük majd elérhetővé.

Végül válaszolva a címben feltett kérdésre: érdemes, tehát ha lehetőség van rá, tanítsuk a névtant is drámapedagógiával, hiszen Eck Júlia szavaival „a drámajátékkal az iskolai oktató-nevelő munka jellegében és minőségében újítható meg” (Eck 2016: 93).

Eger, 2019. május 31.

Tisztelettel:

Takács Judit

egyetemi docens
Eszterházy Károly Egyetem
Magyar Nyelvészeti Tanszék

Tóth Mercédesz

egyetemi hallgató
Eszterházy Károly Egyetem

Az írás megjelenését az EFOP-3.6.1-16-2016-00001 „Kutatási kapacitások és szolgáltatások komplex fejlesztése az Eszterházy Károly Egyetemen” című projekt támogatta.

Irodalom

- Bacskey Bea – Knausz Imre 2001. Dramatikus módszerek. In: Knausz Imre (szerk.) *Az évszámokon innen és túl... Megújuló történelemtanítás*. Műszaki Könyvkiadó. Budapest.
- Eck Júlia 2016. A dráma helye a közoktatásban és a tanárképzésben. In: Eck Júlia – Kaposi József – Trencsényi László (szerk.) *Dráma – pedagógia – színház – nevelés. Szöveggyűjtemény középhaladóknak*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. Budapest. 91–113.
- Eck Júlia 2000. *Drámajáték a középiskolai irodalomórán*. Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet. Budapest.
- Fercsik Erzsébet – Raátz Judit 1995. Névtani foglalkozások I. *Magyartanítás* 1995/5: 41–47.
- Fercsik Erzsébet – Raátz Judit 1996. Névtani foglalkozások II. *Magyartanítás* 1996/1: 34–39.
- Gabnai Katalin 2008. *Drámajátékok. Bevezetés a drámapedagógiába*. 4., bővített kiadás változatlan utánnomása. Helikon Kiadó. Budapest.
- Kaposi László (szerk.) 1993. *Játékkönyv*. Marczibányi Téri Művelődési Központ Kerekasztal Színházi Nevelési Központ. Budapest.
- Kecskés Judit 2018. Névtudományi ismeretek az újgenerációs, 5–12. osztályos Magyar nyelv tankönyvekben. Az újratervezés lehetőségei a nemzeti alaptanterv tervezete tükrében. *Névtani Értesítő* 40: 13–27.

- F. Láncz Éva 2016. Névtudományi ismeretek a magyar nyelvi órán. *Anyanyelv-pedagógia* 4: 47–61. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=653> (2019. május 16.) <https://doi.org/10.21030/anyp.2016.4.4>
- Szajkó Ottília 2008. A drámajáték lehetséges alkalmazási területei a történelemórán. *Tanít-tani Online* 4: 83–91. <http://www.tani-tani.info/084szajko> (2019. május 16.)
- Szűcsné Pintér Rozália (szerk.) é. n. *Dráma – játék – tanulás. Alkalmazott drámajátékok 1–10. osztály.* Candy Kiadó. Veszprém.
- H. Tomesz Tímea 2018. Kommunikációs készségfejlesztés kisiskolás korban. In: H. Varga Gyula (szerk.) *Kommunikációs tudatosság – Médiatudatosság.* Hungarovox Kiadó. Budapest. 1–14.
- Tölgýessy Zsuzsanna 2009. Mi is az a drámapedagógia? *Tanít-tani Online* 4: 36–39. http://www.tani-tani.info/094_tolgyessy (2019. május 16.)

Takács, Judit – Tóth, Mercédesz: Onomastics with drama pedagogy? At the margin of a lecture

Az írás szerzőiről

Takács Judit

egyetemi docens
Eszterházy Károly Egyetem
Magyar Nyelvészeti Tanszék, Eger
takacs.judit@uni-eszterhazy.hu

Tóth Mercédesz

egyetemi hallgató
Eszterházy Károly Egyetem
Magyar Nyelvészeti Tanszék, Eger
tothmercedesz1218@uni-eszterhazy.hu